

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ዳሽን ባንክ አ.ማ - ነ/ፈ.ጅ አዲስ ታደለ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ኑረዲን መሐመድ - ጠበቃ አብራር አደም ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በቤት ኪራይ የሚከፈለውን የታክስ ክፍያን የሚመለከት ነው። ክርክሩ የተጀመረው በፌዴራሉ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ሲሆን የፍርድ ባለመብት የነበሩት የአሁኑ ተጠሪ በመሰረቱት የአፈጻጸም ክስ በግልግል ዳኞች ታይቶ የተወሰነው የቤት ኪራይ ይከፈለኝ ጥያቄ እንዲፈጸምላቸው ጠይቀዋል። ጉዳዩ የቀረበለት ፍርድ ቤትም የፍርድ ባለእዳ የሆነው የአሁኑ አመልካች እንደፍርዱ እንዲፈፀም የማይገደድበት ምክንያት ካለው ቀርቦ እንዲያስረዳ ወይም እንደፍርዱ ፈጽሞ እንዲቀርብ በማዘዙ አመልካች ቀርቦ የቤቱን ኪራይ በግልግል ዳኞች ውሳኔ መሰረት ለመፈጸም ፈቃደኛ መሆኑን፣ ነገር ግን ለፍርድ ባለመብቱ ከሚከፍለው የኪራይ ገንዘብ 2% የተቀናሽ ግብር በመቀነስ ለመክፈል ቢሞክርም ተጠሪ ግብሩ ሊቀነስብኝ አይገባም በማለት ሲቀበሉ ያልቻሉ መሆኑን ለፍርድ ቤቱ ገልጾ ተከራክሯል። ፍርድ ቤቱም የግልግል ዳኞች በሰጡት ውሳኔ ተጠሪ ተቀናሽ ግብር መክፈል እንዳለባቸው አልተመለከተም ፣ ማን መክፈል እንዳለበትም አልተጠቀሰም የሚሉትን ምክንያቶችን በመያዝ አመልካች ሙሉውን ክፍያ ለተጠሪ እንዲፈፀሙ በማለት ትእዛዝ ሰጥቷል። በዚህ ትዕዛዝ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኝን ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርብም ተቀባይነት አላገኘም። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም አመልካች በአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀፅ 53 እና በደንብ ቁጥር 78/1994 አንቀፅ 24(2) መሰረት የተጣለበትን ግዴታ ለመወጣት ተቀናሽ የኪራይ ግብር ለማስቀረት ሲንቀሳቀስ ይህንኑ ለማድረግ ውሳኔ አላረፈበትም ተብሎ መወሰኑ ሕጋዊ አይደለም በማለት መከራከሩን የሚያሳይ ነው። አቤቱታው ተመርምሮም የበታች ፍርድ ቤቶች በግልግል ዳኞች ውሳኔ አልተሰጠበትም በሚል ምክንያት አመልካች ተቀናሽ የኪራይ ገንዘብ ማስቀረት አይችልም በማለት መወሰናቸው ከአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀፅ 53፣ 91 እና 101 ድንጋጌዎች አንጻር ተገቢ መሆን ያለመሆኑን ለመመርመር ሲባል ለሰበር ችሎቱ እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ተጠሪ ቀርቦው በሰጡት መልስም አመልካች በግልግል ዳኞች ዘንድ በነበረው ክርክር ተቀናሽ የኪራይ ገንዘብ መኖር ያለመኖሩን ገልጾ ባልተከራከረበትና በግልግል ዳኞች የተሰጠ ውሳኔ በሌለበት ሁኔታ የተጠሪ የኪራይ ግብር ከፋይ መሆኑን የሚያሳይ የግብር ሰብሳቢ ባለስልጣን ማስታወቂያ ሳይኖር ግብሩ ሊቀነስ ይገባል የሚለው የአመልካች ክርክር የፍርድ አፈጻጸም ስርዓቱን ያሳገናዘበ በመሆኑ ተቀባይነት የለውም በማለት ተከራክረዋል። አመልካች ባቀረበው የመልስ መልስም የአመልካች ግዴታ ከሕግ የሚመነጭ በመሆኑ ፍርድ

አላረፈበትም ተብሎ በአፈጻጸም መዝገብ የሚታለፍ አይደለም በማለት የሰበር አቤቱታውን አጠናክሮ ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለፀው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች የተጠሪው በኪራይ ይዞ እንደተገለገለበት እንዲሁም ቤቱም ለአመልካች ጥቅም በአገልግሎት ላይ በመዋሉ ምክንያት አመልካች ለተጠሪ የኪራይ ገንዘብ እንዲከፍል በግልግል ዳኞች ተወስኖ ይኸው ውሳኔ በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ትዕዛዝ መሰረት እንዲፈጸምላቸው ተጠሪ የአፈፃፀም መዝገብ አስከፍተው አመልካች በፍርድ ባለአዳኝነቱ ቀርቦ ስለፍርድ አፈፃፀም ሲያስረዳ ለተጠሪ ከሚከፍለው ገንዘብ ውስጥ ተቀናሽ ገንዘብ ሁለት ከመቶ (2%) የሚከፈል የኪራይ ገቢ ግብር ያለ ስለመሆኑ ለተጠሪ ገልፆ ቀሪውን ገንዘብ ለተጠሪ ለመክፈል ዝግጁ መሆኑን ቢያሳውቅም ተጠሪ ፈቃደኛ ያለመሆናቸውን ጠቅሶ ተቀባይነት ማጣቱን ፣የሰበር ፍርድ ቤት ግብሩ መክፈል ያለበት መሆኑን አምኖና ተጠሪ ለታክሱ ኃላፊነት የለባቸውም ሳይል የአመልካችን የዳኝነት ጥያቄ ያልተቀበለው ውሳኔ አላረፈበትም በሚል ምክንያት ነው። እኛም ጉዳዩን ከሕጉ ጋር አገናዝበን ተመልክተናል።

በመሰረቱ ፍርድ የሚፈጸመው በሕጉ አግባቡ ፍርድ ያረፈበት ስለመሆኑ ተረጋግጦ ስለመሆኑ ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 378 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ይዘት የምንገነዘበው ጉዳይ ነው። አመልካች ለተጠሪ ከሚከፍለው የኪራይ ገንዘብ ውስጥ ተቀናሽ ማስቀረት አለብኝ በማለት የሚከራከረው ለአፈጻጸሙ መሰረት በሆነው የግልግል ዳኝነት ፍርድ ይህንኑ የሚያረጋግጥ ውሳኔ አርፎበታል በሚል ምክንያት ሳይሆን በአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀፅ 53 እና በደንብ ቁጥር 78/1994 አንቀፅ 24(2) ድንጋጌዎች በሕግ የተጣለብኝ ግዴታ አለ በማለት ነው። አመልካች በአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀፅ 53(1) በሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንብ ቁጥር 78/1994 አንቀፅ 24(2) ድንጋጌዎች መሰረት ግብር ተቀንሶ ቀሪ እንዲደረግበት ከተወሰነ ማናቸውም ክፍያ ላይ ግብሩን የማስቀረት ግዴታ (Duty of withholding of Income Tax on payments) ግዴታ አለበት። ይህን ግዴታ ያለመወጣት ደግሞ በወንጀል ተጠያቂነትን ሊያስከትል እንደሚችል የአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀጽ 91 እና 101 ድንጋጌዎች ይዘት ያሳያል። ግብር ተቀንሶ ቀሪ እንዲደረግበት በሕግ ከተለዩት ክፍያዎች መካከል ደግሞ የህንጻ ኪራይ ገቢ ስለመሆኑ የደንብ ቁጥር 78/1994 አንቀፅ 24(ሸ) ድንጋጌ ያሳያል። ከተከፋይ ሂሳቦች ላይ ግብርን ቀንሶ እንዲያስቀር በሕግ ግዴታ የተጣለበት ሰው ግዴታውን ለመወጣት በአፈጻጸም መዝገብ በቀረበው ክርክር ቢያነሳ ተቀባይነት ሊያጣ ይችላል ወይ? የሚለው ጥያቄ ሲነሳ ደግሞ ይህንኑ የሚከለክል ሕግ የለም። በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 386(2) ስር የተመለከተው ድንጋጌ ሲታይም የፍርድ ባለአዳኝ የሆነ ሰው እንደፍርዱ የማይፈጽምበት ሕጋዊ ምክንያት ካለው ይህንኑ እንዲያስረዳ እድል እንዲሰጠው የሚያደርግ መሆኑ ሲታይ የፍርድ ባለአዳኝ በሕግ የተጣለበትን ግዴታንም ቢያስረዳ እንደፍርዱ ላለመፈጸም በቂና ህጋዊ ምክንያት ነው ተብሎ ሊወሰድ የሚገባው መሆኑን የሚያስገነዝበን ነው። ከሁሉም በላይ የግዴታ ምንጭ ሕግ ፣ በሕጉ አግባብ የተቋቋሙ ውሎችና የፍርድ ቤት ውሳኔ መሆኑ የሚታመን በመሆኑ በሕግ የተጣለውን ግዴታ የፍርድ ቤት ወይም ጉዳዩን ለመዳኘት ስልጣን ባለው አካል ታይቶ ፍርድ አላረፈበትም በሚል ምክንያት ውድቅ ለማድረግ የሚቻልበት አግባብ የለም። በሕግ በተጣለበት ግዴታ መሰረት ከተከፋይ ሂሳብ ላይ ግብርን ቀንሶ ያስቀረን አካል ከግብሩ ጋር ቀጥተኛ ተያያዥነት ካለው ገቢ

ጋር ተያይዞ በተነሳው ክርክር ከገቢው ግብሩን ለመቀነስ እንዲችል የተሰጠ ውሳኔ የለም በማለት በአፈጻጸም መዝገብ ግብሩን ሳይቀንስ ሙሉውን ገቢ እንዲከፍል ማስገደድ በሕጉ የተጣለበትን ግዴታውን ለመወጣት በእጁ ያስገባውን ገንዘብ እንዲለቅ የሚያደርግና በውጤቱ ደግሞ ባለግዴታውን ለአላስፈላጊ ውዝግብ የሚዳርግ ነው። ሲጠቃለልም አመልካች በሕግ የተጣለበትን ግዴታ ለመወጣት ሲል ያቀረበው ጥያቄ በአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀጽ 53 እና ደንብ ቁጥር 78/1994 አንቀጽ 24(2) ድንጋጌዎች ከፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 386(2) ድንጋጌ ጋር ተጣምሮ ሲታይ ሕጋዊ በመሆኑ በአፈጻጸም መዝገብ ላይ ፍርድ ሳያርፍበት ሊያነሳ አይችልም በማለት የተሰጠው የበታች ፍርድ ቤቶች ትዕዛዝ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ሁኔታ አግኝተናል። በዚህም መሰረት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 170985 ሐምሌ 29 ቀን 2002 ዓ.ም. ተሠጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 98673 ግንቦት 11 ቀን 2003 ዓ.ም. በትዕዛዝ የፀናው ትእዛዝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348(1) መሰረት ተሸሯል።
2. አመልካች በአዋጅ ቁጥር 286/1994 አንቀጽ 53 እና በደንብ ቁጥር 78/1994 አንቀጽ 24(2) የተጣለበትን ግዴታ ለመወጣት የተቀናሽ ሂሳብ ጥያቄን በአፈጻጸም መዝገብ ላይ ቢያነሳ የሚከለክልበት የሕግ ምክንያት የለም ብለናል። በመሆኑም አመልካች ለተጠሪ ከሚከፍለው የኪራይ ገንዘብ ውስጥ 2% (ሁለት ከመቶ) ተቀናሽ ገቢ ማስቀረት ይችላል ብለናል።
3. በዚህ ችሎት በተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻቻሉ ብለናል።
መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዲ